

(психогімнастика, медитативні техніки, арттерапевтичні техніки: малювання, діамантова мозаїка тощо; 5) «студентська супервізія», коли студенти як суб'єкти освітнього процесу, тобто активні його учасники, допомагають викладачам у вирішенні їхніх професійних проблем у результаті обговорення; 6) наповнення інформаційного порталу закладу освіти рейтингом викладачів, дошкою зворотного зв'язку для відкритої комунікації між суб'єктами освітньо-виховного процесу; 7) організацію дозвілля (як офлайн, так і онлайн) через заходи із зовнішніми суб'єктами соціального середовища — для зниження напруження та відчуття соціальної ізоляції та ін.

Таким чином, в умовах воєнного стану, що супроводжується постійною небезпекою, підвищеним стресом та іншими психічними порушеннями, соціально-педагогічна підтримка викладачів ЗВО з урахуванням психологічного аспекту діяльності, є важливим і принциповим завданням. Виконане дослідження не претендує на вичерпне розкриття всіх аспектів цієї проблеми і потребує подальшого пошуку та системного викладу

Д. Приходько, В. Коноваленко

**ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ІРРАЦІОНАЛЬНИХ УСТАНОВОК ОСОБИСТОСТІ
ТА ОСОБЛИВОСТЕЙ МОТИВАЦІЇ СПІЛКУВАННЯ З МІЖОСОБИСТІСНОЮ
ВЗАЄМОДІЄЮ**

D. Prykhodko, V. Konovalenko

**RELATIONSHIP BETWEEN IRRATIONAL ATTITUDES OF AN INDIVIDUAL
AND FEATURES OF THE MOTIVATION OF COMMUNICATION
WITH INTERPERSONAL INTERACTION**

На теперішній час численні дослідження в галузі психологічної теорії і практики, присвячені проблемі формування та розвитку особистості, залишаються актуальними.

Особистість — це складна ієрархізована структура. Відповідно до структури особистості, запропонованої К. К. Платоновим, найвищим рівнем цієї ієрархії вважається спрямованість. Вона включає набір цінностей, переконань, установок, які формуються в людини протягом життя. Від них залежить те, як здійснюється діяльність, які вчинки робить людина, як вона ставиться до світу, самої себе та інших людей.

У процесі життя формується світосприйняття особистості, причому сприйняття світу людиною не статичним, а динамічним, мінливим процесом, у якому активну роль відіграють дії самої особистості. Специфіка сприйняття особистістю навколишньої дійсності, подій, що відбуваються, свого життя є не об'єктивною, такою, що відображає реально існуючі події. Сприйняття зовнішнього проходить крізь численні фільтри внутрішнього сприйняття, внутрішньоособистісних уявлень, численних раціональних та ірраціональних переконань.

Феномен ірраціональних переконань розглянутий у рамках ідей когнітивно-біхевіорального підходу. Згідно з ним, проблеми людини зумовлені спотворенням у її сприйнятті реальності, та наші реакції залежать не від самих подій навколишнього світу, а від того, як ми сприймаємо ці події, як ми інтерпретуємо та осмислюємо їх. Ці спотворення формуються в процесі розвитку людини, переважно в ранньому дитинстві, та ґрунтуються на хибних уявленнях про навколишній світ і про себе.

Подібні переконання формуються з дитячих вражень або переймаються від батьків та однолітків. Ірраціональні установки є жорсткими когнітивно-емоційними зв'язками. Вони мають характер розпорядження, вимоги, наказу, абсолютистське спрямування і вигляд жорстких вимог до себе, інших людей або світу, які не мають винятків.

Уся система ставлення людини до інших людей реалізується в спілкуванні. Потреба в спілкуванні є однією з первинних потреб людини, та єдиним з структурних компонентів спілкування вважають комунікацію. Спілкування — це приватний вид комунікації. Під комунікацією розуміється взаємодія (зв'язок) двох систем, у ході якої від однієї системи до іншої передається сигнал, що несе інформацію.

Комунікація властива і технічним системам, і взаємодії людини з машиною, приладами, взаємодії людини з іншими людьми і тваринами. При взаємодії людей і тварин виникає психічний контакт. Це означає, що в процесі спілкування відбувається не тільки отримання інформації чи обмін нею, а й виклик емоцій, обмін емоціями — співпереживання чи прояв негативного ставлення до партнера спілкування. Тому людське спілкування — це зв'язок між людьми, що приводить до виникнення взаємного психічного контакту, який проявляється в передачі партнеру зі спілкування інформації (вербальної та невербальної) і має на меті встановлення взаєморозуміння та взаємопереживання.

М. І. Лісіна визначає потребу в спілкуванні (комунікації) як прагнення до пізнання та оцінки інших людей, а через них і за їх допомогою — до самопізнання та самооцінки. Вона вважає, що потреба в спілкуванні формується в онтогенезі з урахуванням інших потреб, які починають функціонувати раніше. Основою комунікативної потреби М. І. Лісіна вважає органічні життєві потреби дитини (в їжі, теплі тощо). Другою базовою потребою, що веде до виникнення комунікативної потреби, є потреба в нових враженнях. При цьому М. І. Лісіна вважає, що основною функцією спілкування є організація спільної з іншими людьми діяльності для активного пристосування до навколишнього світу, у тому числі щодо його перетворення.

М. П. Єрастов подає класифікацію мотивів спілкування, в основі якої, по суті, лежать різні види потреб: мотив-потреба, мотив-інтерес, мотив-звичка, мотив-забаганка та мотив-борг. Крім наведеної класифікації, при зіставленні мотивів спілкування комунікатора і адресата М. П. Єрастов виокремлює три види їх відповідності один одному:

- взаємодіючі (в процесі спілкування зближуються за змістом один з одним, спочатку навіть різними);
- протидіючі (виключають один одного, протилежні за спрямованістю — один бажає дізнатися правду, а інший не хоче її говорити);
- ті, що протікають незалежно (не впливають один на одного: у тих, хто спілкується, різні цілі, але кожен не має нічого проти мети іншого).

Мотиви спілкування можуть бути діловими та неділовими (особистісними). Останні мають відношення до знайомства, дружби, прихильності, любові. У свою чергу, ці мотиви можна розділити відповідно до двох видів спілкування — бажаного та небажаного, в основі яких лежать різні мотиви спілкування (бажання чи небажання спілкуватися з цією людиною).

Виникнення та успішний розвиток процесу міжособистісного спілкування можливі лише в тому випадку, якщо між його учасниками існує взаєморозуміння. Те, у якій мірі люди відображають риси та почуття один одного, сприймають і розуміють інших, а через них і самого себе, багато в чому визначає й сам процес спілкування, відносини, що між ними виникають, і способи, за допомогою яких люди реалізують сумісну діяльність. Таким чином, процес сприймання однією людиною іншої під час спілкування обов'язковою складовою може бути перцептивна сторона спілкування.

Під соціальною перцепцією розуміють сприймання зовнішніх властивостей людини, співвіднесення їх з її особистісними характеристиками, інтерпретацію та прогноз на цій основі її вчинків. Соціальну перцепцію неможливо розглядати за аналогією з перцептивними психічними процесами як суто когнітивний, «раціональний» акт фіксації зовнішніх властивостей спостережуваного. У ній обов'язково має бути й оцінка іншого та формування ставлення до нього в емоційному та поведінковому плані.

На основі зовнішньої сторони поведінки ми ніби «читаємо» внутрішній світ людини, намагаємося зрозуміти його та виробити власне емоційне ставлення до сприйнятого. У цілому, під час соціальної перцепції здійснюється емоційна оцінка іншого, спроба зрозуміти причини його вчинків та спрогнозувати його поведінку, створити власну стратегію поведінки.

Найбільше значення мають психологічні якості людини та наявна в неї система установок. Внутрішні психологічні та соціальні установки суб'єкта сприймання ніби «запускають» певну схему соціальної перцепції. При цьому інколи результат сприймання іншої людини досить жорстко запрограмований цією схемою. Особливо значна робота установок таких перцептивних схем під час формування першого враження про незнайому людину.

Д. Приходько, С. Кузьміна

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СЛУЖБОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРЕДСТАВНИКІВ СИЛОВИХ СТРУКТУР В ЕКСТРЕМАЛЬНИХ, РИЗИКОНЕБЕЗПЕЧНИХ УМОВАХ

D. Prykhodko, S. Kuzminova

PSYCHOLOGICAL FEATURES OF OFFICIAL ACTIVITY OF THE REPRESENTATIVES OF LAW ENFORCEMENT AGENCIES IN EXTREME, RISKY CONDITIONS

В умовах російської агресії з 2014 року представники силових структур України (Збройних Сил, Національної Гвардії, Державної прикордонної Служби, Державної Служби з надзвичайних ситуацій, Національної Поліції, Служби Безпеки України та ін. — далі силовики) захищають незалежність та територіальну цілісність нашої Батьківщини.

Бойова діяльність силовиків відбувається в екстремальних, ризиконебезпечних умовах. Умови, що висувають підвищені вимоги до силовиків, називаються фахівцями «особливими», «важкими», «екстремальними», «ризиконебезпечними», «гіперстресовими» і т. п.

Проблемами екстремальних видів діяльності займається галузь психології, яку визначають як: психологія діяльності в екстремальних умовах, психологія екстремальної діяльності, екстремальна психологія та ін.

Психологія екстремальної діяльності — це науково-прикладна галузь психологічної науки, що вивчає психологічні особливості професійної діяльності